

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרוף שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

שמעתי מעשה מרופא אחד שקראו לו ביום כיפור לטפל בחולה בבית הכנסת, וביקש מאחד המתפללים להזמין אמבולנס, ואמר לו אותו אדם "אתה רופא ואתה צריך להזמין את האמבולנס". וטעה בזה טעות גדולה, כיון שבמקרה של פיקוח נפש אין הבדל כלל מי הוא המחלל את השבת, כל שעושה זאת בשביל להציל את החולה הרי זה משובח.

חברי פונה אלי בשבת בבקשה שאתן לו את הרכב בשביל ליסוע לבית החולים, אך אני חושש מהפסד שיהיה לי מחמת זה, האם אני יכול לסרב והוא יצטרך להזמין אמבולנס?

צריך לדעת, שנידון השאלה הוא רק באופן שאין הדבר דחוף כ"כ שעי"י שיצטרך ללכת להזמין אמבולנס יסתכן החולה, אלא מדובר אמנם במקרה של פיקוח נפש אך העיכוב קצת בדבר אינו יכול להזיק כלל.

שאלה זו מצויה במקרים רבים, כגון שיש חושך במקום שהחולה נמצא בו, ויש אפשרות או להדליק את האור שזוהי מלאכה מן התורה או להביא מנורה דלוקה מהשכן שזהו רק איסור מוקצה. וכן במקרה שצריך לבשל עבור החולה, אך אפשר לבקש מהשכן את האוכל המבושל שיש לו.

ונחלקו הפוסקים³ בדיון זה, דעת הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל, שכל שהעמדת

³ עיין שמירת שבת כהילכתה פרק ל"ב סעיף ס"ה וסעיף ע"ד והערה קס"ו.

אדם שנוקק להתפנות לבית החולים בשבת, האם עדיף להזמין שירות אמבולנס של גוי או אפשר להזמין אמבולנס של יהודי?

אדם שנוקק בשבת להתפנות לבית החולים מחמת פיקוח נפש, אם הדבר דחוף כגון שיש לו כאבים בחזה, דימום רציני, חוסר הכרה, לידת חירום, או כל מקרה אחר בו המצב הוא שצריך להגיע במהירות האפשרית לבית החולים, אין להתעכב כלל בשביל הזמנת אמבולנס של גוי דווקא, אלא יזמין אמבולנס שיכול להגיע כמה שיותר מהר אפילו אם הוא יהודי.

אבל אם אין המקרה דחוף כ"כ, כגון לפני לידה [באופן הרגיל], חתך המצריך תפרים¹, רוב השברים², וכל כיוצא בזה אופנים שצריך להתפנות לבית החולים בשבת אך אין צריך למהר כ"כ, אם יש אפשרות להזמין שירותי אמבולנס של גוי, עדיף. אך ברור שאם הדבר מהוה עיכוב שיגרם שיהיו חיי האדם בסכנה, אסור להתעכב בשביל זה וצריך להזמין שירותי אמבולנס של יהודי.

האם יש עדיפות בחילול שבת בשביל חולה ע"י מי שמתעסק כבר ברפואתו?

אין זה משנה כלל, ואדרבה כל מי שיש באפשרותו לעשות באופן המהיר יותר הרי זה משובח.

¹ יכול להיות מקרים שיהיה בחתך המצריך תפרים צורך להגיע במהירות לבית החולים, אמנם ברוב המקרים אין צורך למהר כ"כ.

² כמובן שאין כאן המלצות רפואיות, ויש להיוועץ ברופא וברב לקבלת ידיעה ברורה בדחיפות העניין. ואנו לא באנו אלא רק לעורר על הדברים בלבד.

בריא יתענה ביום זה כך הוא רצון ה' שהוא לא יתענה. ואם אינו רוצה לאכול יש לכופו על כך. האם מותר ללוות חולה הנוסע במכונית לבית החולים בשבת?

כתב בשו"ע⁶, שמותר להדליק נר בשביל יולדת ואפילו היא סומא (- עיוורת). והטעם, משום שלא מתיישבת דעתה כשהיא יודעת שהיא בחושך, כיון שחוששת שמא תצטרך איזה דבר ולא יצליחו לעשות לה את זה כפי הצורך מחמת החושך⁷. [ואמנם המג"א שאל ע"ז, שלילדת שהיא סומא לכאורה מספיק רק להגיד לה שהדליקו את האור, וכך תתישב דעתה שהרי אינה רואה שבאמת לא הדליקו. אך האליה רבה תירץ זאת, שסוף סוף היא תרגיש במשמושי הידיים אם באמת עושים לה הכל כפי הצורך⁸.

ורואים בזה, שכל שיש חשש שאם לא תיעשה איזה פעולה של חילול שבת בשביל החולה הוא יכנס ללחץ ולטירוף הדעת, וע"ז יכול להחמיר מצבו, מותר לעשות הפעולה הזו בעבורו⁹, אפילו שאין זה פעולה ישירה להצלתו.

ומשום כך, מותר לקרוב משפחה של החולה או לאדם אחר שהחולה סומך עליו לנסוע יחד עמו לבית החולים כדי ללוותו, ואפילו אם החולה עצמו אינו מבקש זאת. והטעם בזה, משום שיש חשש שאם לא ילוו אותו תיטרף דעתו¹⁰.

המנורה או האוכל תגרום לשכן צער וסבל גדול כגון שצריך להעיר אותו משנתו, או שלא יישאר לו אוכל לעצמו, מותר לעשות את המלאכה בעצמו לצורך החולה ולא לבקש מהשכן, ואף השכן אינו צריך להסכים להביא דברים אלו לצורך החולה. אולם דעת הגאון רבי פינחס עפשטיין זצ"ל, שיש לבקש מהשכן את המנורה או האוכל ע"מ שלא יצטרך לחלל שבת, ואף השכן מוטל עליו לתת דברים אלו בשביל למנוע חילול שבת.

ודעת הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א⁴, כי אמנם אין צורך לבקש מהשכן לוותר על המנורה או האוכל שלו, אך השכן עצמו אם נתוודע לו שנצרך דברים אלו לחולה מוטל עליו ליתנם לו ע"מ שלא יצטרכו לחלל שבת.

מחלוקת זו נוגעת גם לעניין שאלתנו, אם צריך השכן לתת את מכוניתו כדי להימנע מההתקשרות לאמבולנס.

ולמעשה אין באפשרותנו – ובפרט לא במסגרת זו – להכריע בזה, וכל אחד ישאל לרבו כיצד עליו לנהוג במקרה שח"ו יזדקק לעניין כזה בעתיד.

חולה המסרב שיחללו שבת עבורו, האם צריך לכופו על כך?

חולה או אדם אחר הנתון בסכנה, ומסרב לחלל שבת עבור עצמו, או שמסרב שאחרים יחללו שבת עבורו, יש לשכנעו שיחלול שבת לצורך פיקוח נפש זה מצווה, וחסידות של שטות היא להימנע מכך, ואם אינו משתכנע כופין אותו על כך⁵.

וכן בחולה שפסקו לו שהוא צריך לשתות או לאכול ביום כיפור, אל יחשוב שיש בזה איזה חומרא להמשיך להתענות, אלא ידע שאדרבה מצוותו עכשו זה לאכול, וכמו שרצון ה' שאדם

⁴ ספר מועדים וזמנים חלק ו' סימן כ"ג.

⁵ מ"ב סימן שכ"ח ס"ק ו'.

⁶ סימן ש"ל סעיף א'.

⁷ מ"ב ס"ק ד'.

⁸ שער הצינן ס"ק ד'.

⁹ עיין ביאור הלכה סימן רע"ח ד"ה לכבות.

¹⁰ שמירת שבת כהילכתה פרק מ' סעיף ע'.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il